

โครงการศึกษาวิจัยป่าชุมชน
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2544

เรื่อง

สถานภาพของความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพาน
ภายใต้การใช้ประโยชน์จากชุมชน

นายคมสัน เรืองฤทธิ์สารกุล
นักวิชาการป่าไม้ 4

บทคัดย่อ

การศึกษาสถานภาพของความหลากหลายทางชีวภาพของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานภายใต้การใช้ประโยชน์จากชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วนควบคู่กัน คือ (1) การศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการวางแผนตัวอย่างขนาด 100×100 ตารางเมตร และเก็บข้อมูลชนิดพรรณไม้ จำนวน และขนาดของไม้ต้น ลูกไม้ และกล้าไม้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ลักษณะสังคมพืชโดยอาศัยดัชนีต่างๆ และการจัดกลุ่มสังคมพืช และ (2) การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพของชุมชนโดยวิธีการสัมภาษณ์ชุมชนรายรอบป่าชุมชนจำนวน 233 ครัวเรือน

ผลการศึกษา พบว่า ป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานมีลักษณะคล้ายคลึงกับป่าเต็งรัง โดยมีไม้มะค่าแต่เป็นไม้เด่นที่สุดในป่าแห่งนี้ และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีความหลากหลายที่ได้พบว่ามีความใกล้เคียงกับป่าเต็งรังบริเวณอื่นในประเทศไทย อาจแสดงให้เห็นว่า ป่าชุมชนแห่งนี้มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากระดับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพในปัจจุบันของชุมชนรายรอบป่าไม่มากนัก ซึ่งการใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนแบ่งเป็น 3 ลักษณะได้แก่ (1) ใช้เป็นเชื้อเพลิง แบ่งเป็นฟืนและถ่าน โดยมีสัดส่วนการใช้ถ่านสูงกว่าประมาณ 14 เท่า (2) เก็บหาของป่า แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ พืชอาหารป่า ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีปริมาณการเก็บหามากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เปลือกไม้ สมุนไพร และแมลงกินได้ ตามลำดับ โดยการเก็บหาส่วนใหญ่มักบริโภคในครัวเรือน มีเพียงเห็ดโคนในกลุ่มพืชอาหารป่า และผึ้งในกลุ่มแมลงกินได้เท่านั้นที่ชุมชนนำไปจำหน่ายในท้องตลาด และ (3) เลี้ยงสัตว์ มีการนำสัตว์เข้าเลี้ยงในพื้นที่ประมาณ 5,000 ตัว

อย่างไรก็ตาม ป่าชุมชนแห่งนี้อาจไม่สามารถคงอยู่ได้ตลอด เนื่องจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของพันธุ์ไม้ป่าแห่งนี้ไม่ดีเท่าที่ควร ประกอบต้นไม้ส่วนใหญ่มีขนาดเล็ก ขณะที่ชุมชนมีการนำสัตว์เข้าไปเลี้ยงในพื้นที่เป็นจำนวนมาก การเหยียบย่ำและเสียดสีต้นไม้ของสัตว์เลี้ยงจึงส่งผลกระทบต่อการอยู่รอดของป่าโดยตรง ดังนั้นการจำกัดจำนวนและระยะเวลาการนำสัตว์เข้าไปเลี้ยง และการปลูกพันธุ์ไม้เต็งรังเสริมเพื่อช่วยให้เกิดการทดแทนพันธุ์ไม้ของป่าแห่งนี้ จะเป็นวิธีการอนุรักษ์ป่าแห่งนี้ให้คงอยู่และยังเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป